

עבודה זרה כז

משה שווערד

1. תוספות רא"ש על עבודה זרה דף כג/ב

בקשו ממנו אבנים לאפוד. מכאן משמע שהיה שמיר בבית שני דאבני אפוד אי אפשר לגלוף עליהם בלא שמיר כדאיתא בגיטין איכא שמירא דאייתי משה לאבני אפוד, דהא הדין עובדא הוה בבית שני דקאמר לשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה בעדרו ואילו בבית ראשון לא היה אלא פרה שעשה משה במדבר, והא דאמרין בפרקא בתרא דסוטה משחרב בית המקדש בטיל שמיר מקדש שני קאמר, תדע דגבי שאר מילי דחשיב התם במשנה קתני מקדש ראשון והכא לא קתני מקדש ראשון:

2. ספר חדושי אגדות חלק שני עמוד קלז - מסכת קדושין

מה עשה גוי א' באשקלון וכו'. והביא ראייה מן גוי באשקלון ולא מן ישראל, ומזה תדע כי הגוי מוכן ביותר לכבוד אב ואם מן ישראל, ודבר זה קשיא ואי אפשר בלא טעם. לכן יש לפרש, כי דבר זה מה שהביאו ראייה מן הגוי שהיה מכבד את אביו ואמו מאוד, וכן אמר במדרש על עשו [שהיה] מכבד את אביו ביותר ממה שמכבד השיראל את אביו. דבר זה הטעם, כי הש"י ציוה שיכבד אדם את אביו מפני שהביא אותו אל עולם הזה, וכך אמרו במסכת בבא מציעי (ל"ג א') אבידת אביו ואבידת רבו אבידת רבו קודמת מפני שהוא הביא אותו אל עה"ז ואלו רבו הביאו לחיי עולם הבא, מוכח כי לכך אמרה תורה שיכבד את אביו ואמו מפני שהביאו אותו לחיי עולם הזה, ומפני כי מיוחד האב שמביאו לחיי עולם הזה, ודבר זה מיוחד בו הגוים שאליהם נתנה (ה) העולם הזה, ובפרט כי עולם הזה הוא מיוחד לעשן כמו שאמרו ז"ל במדרש (אבכיר) ויתרוצצו הבנים שהיו מריבין בנחלת שני עולמים ואמרו כי יעקב היה לחלקו עולם הבא ולעשו עולם הזה, לכך היה עשו מכבד את אביו ביותר מפני כי עולם הזה הוא לחלקו והאב מביא אותו לעולם הזה שהוא לחלקו, לכך כל האומות אשר חלקם הוא עולם הזה ואביו בשר ודם הוא שמביא אותו לעולם הזה לכך אצלו נמצא הכבוד לאביו בשר ודם. אבל ישראל שיש לו עולם הבא ולא עה"ז, לא נמצא בהם כ"כ הזריזות למצוה זאת כמו שנמצא באומות שיש בהם הזריזות למצוה זאת ביותר מאוד...

ועוד תדע להבין ענין זה, כי האב ואם הם סבה חמריית לכן שנותנים את הזרע וכמו שמבואר בפרק המפלת (נדה ל"א א') ומן אב ואם נוצר הגוף והנשמה נותן הש"י, ומפני שהגוי עיקר שלו הגוף, וסבתו הוא האב ואם לכך מכבד אב ואם ביותר, ואין עיקר של הגוי הנשמה ואין מכבדין את אביהם שבשמים, אבל ישראל עיקר שלו הוא הנשמה והש"י נותן הנשמה לא אב ואם, וישראל נקראים בנים למקום מה שאין זה באומות, לכך הגוי יותר דבק בכבוד אב ואם במה שהם חמריים יותר מן ישראל, ופי' זה קרוב לפירוש שנזכר לפני זה... ויש עוד בזה דבר עמוק, מה שהאומות זריזים במצוה זאת, וראיה לזה כי עשו שהיה ראש האומות היה זריז במצוה זאת יותר מכל אדם, וזה שאמר הכתוב ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו כי היה מכבד את אביו בצידו, ובמדרש (ב"ר פס"ה) אמר רשב"ג כל ימי הייתי משמש את אבי ולא שמשתי אותו אחד ממאה שמש עשו הרשע את אביו אני שמשתי את אבי הייתי משמש לו בבגדים מלוכלכים וכשיצאתי לשוק הייתי יוצא בבגדי נקיים, עשו הרשע כשהיה משמש את אביו היה משמש אותו בבגדי מלכות עד כאן. ודע כי לא היה דבר זה מה שהיה משמש עשו את אביו במקרה, כי אין דברים כאלו במקרה, מכל שכן שהיה רשע גמור והיה זריז במצוה כמו זאת. אבל דבר זה תבין לכל הפרושים אשר אמרנו:

3. ספר בניהו בן יהוידע על קידושין דף לא/א

שם נתן לו הקב"ה שכרו שנולדה לו פרה אדומה. מה שפרע לו שכרו בפרה אדומה, ולא פרע לו שירות כל זה הריוח באופן אחר, מכמה טעמים, האחד שבזה ניכר הדבר הזה אצלו יותר ולא יתלה בטבע, והשני כדי לזכות את ישראל שיקנו הפרה בדמים מרובים, ונמצא מוציאין בעבור המצוה ממון הרבה שבזה יגדל זכותם, והשלישי כדי שהם ירגישו ויקחו קל וחומר לעצמם, וכאשר אמרו חכמים אח"כ ומה מי שאינו מצווה ועושה כך וכו', והרביעי הוא עשה מצות הכבוד בדבר שהיה נצרך להקדש, פרע לו השכר בדבר שהוא צורך הקדש, כי פרה אדומה מאוצר ההקדש ניקנית...

ובני ידידי כה"ר יעקב נר"ו פירש הטעם שניתן לו שכרו בפרה אדומה, כדי שיצא מזה סניגוריא על ישראל, כי הוא בזבז ממון בעבור מצות כבוד אב שהשכל מחייבה, וישראל בזבז ממון רב הזה בעבור

7. ערוך השולחן יורה דעה סימן רמ סעיף מ

כתוב בס' חסידים על מעשה שבגמ' באחד שהיו המפתחות תחת מראשותיו של אביו ולא הקיצו דזה דווקא כשהאב אינו מצטער על שלא הקיצו אבל אם יודע שיצטער עריך להקיצו וכן ללכת לבית הכנסת או לדבר מצוה מקיצו [שם סי' של"ז] ונראה דדווקא כשיעבור זמן תפלה ויש לדקדק דוודאי נראה להדיא בהך מעשה דבגמ' שאביו היה נהנה אם היה מקיצו והרויח ממון הרבה ולהיפך מסתמא מצטער ואולי הכל לפי מה שהוא אדם ומ"מ טוב יותר להקיצו ע"י אחר ולא ע"י עצמו וכמדומני שכן המנהג וכן נכון לעשות:

8. תוספות מסכת עבודה זרה דף כד עמוד א ד"ה וניחוש דלמא

וניחוש דלמא רבעה לאמה - הא דלא פריך דלמא עלה עול על אמה והיא נשאו עול דא"כ לא אשכחן פרה שלא עלה עול על אמה דתנן (פרה פ"ב מ"ד) עלה עליה זכר פסולה.

• תורת חיים מסכת עבודה זרה דף כד עמוד א

וניחוש דלמא רבעי לאימא. כתבו התוספות הא דלא פריך דלמא עלה עול על אמה והיא נשאו עול לא ידענא מאי קושיא דלמאי דמשני אתי שפיר דאיכא למימר נמי שהיו משמרין אותה לאימא שלא תעלה עליה עול וניחא ליה טפי לאקשווי מרביעה חדא דרבא בהדיא נקט דהיא וולדה נרבעו ורבי אליעזר נמי מרביעה

9. ריטב"א על עבודה זרה דף כד/א

וניחוש דלמא רבעו לאמה. ואם תאמר הא אמרינן דבהמה הנרבעת נעקרת, י"ל דהיא על הרוב ולפיכך נכרי חס על בהמתו אבל פעמים שנרבעת ואינה נעקרת:

10. חדושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף כד עמוד ב

איתיביה כל הני תיובתא ושני ליה בפחותות מבת שלש שנים. ותימה דנהי דליכא למיחש לרביעה היאך לא חשו למוקצה ונעבד בכל הני, דהא ליכא למימר אי איתא דאקצייה ופלחיה לא הוה מזבין לה, דבהני קראי דפרכינן מינייהו ליתיה להאי טעמא דלאו בדרך מכירה באו לידן, וי"ל דלמוקצה ונעבד ליכא למיחש מן הסתם אלא במקום שרגילין בכך טובא, ולרווחא דמילתא נקט תלמודא לעיל דאפילו במקום שרגילין בכך לית לן למיחש דאם איתא דאקצייה או פלחיה לא הוה מזבין לה, כן פירשו בתוספות, ואם תאמר ואכתי לרבי יוחנן ניוחש דילמא רבעוה לאמה דפסולה כדאמר רבא לעיל, וי"ל דרבא פסיל לה דסבירא ליה עובר ירך אמו הוא אבל ר' יוחנן סבר דלאו ירך אמו הוא כדאיתא ביבמות (ע"ח א') ובתמורה (כ"ה א') וכדכתיבנא במסכת חולין.

11. תוספות רי"ד על עבודה זרה דף כד/א

לכולי האי לא חיישינן. פי' דדווקא ולדות האסורין היה אוסר ר' אליעזר, אבל ולד ולדותיהן היה מתיר [מהדות"ל]:

12. תוספות מסכת עבודה זרה דף כד עמוד א ד"ה ישראל היו

ישראל היו משמרין לאמה משעה שנוצרה - תימה לאב נמי אמאי אינם צריכים לשמור דאליבא דר"א קיימינן דאית ליה זה וזה גורם אסור וי"ל כיון דטעמא דאמר נמי אינו אלא משום דבזיא מילתא כדאמרינן בסוף תמורה (דף ל:) ומהאי טעמא אמרי' דנרבעו כשהן חולין מותרין דכיון דאשתנו לא בזיא מילתא הכי נמי בנרבע האב לא מינכרא ולא בזיא מילתא.

13. מאירי על עבודה זרה דף ג/ב

בזמן שישראל שרויין על אדמתם וידם תקפה ורשאים לקבל גרים משאר האמות אין מקבלין את הגר על פי דבריו מיד אלא מדקדקין בו ובדקדקין אחריו שמא בשביל שררה שרואה לנו הוא עושה או שהוא מתפחד לאיזה דבר או לאיזו סבה ואם מצינו לבו מכוון מודיעין אותו עול מצות כמו שיתבאר במסכת יבמות ואם קבלו מאהבה מקבלין אותם ומתוך דבר זה לא קבלו בית דין הגדול גרים כל ימי דוד ושלמה שהיו חוששין להם בימי דוד שמא מפחד מלחמותיו היו מתגירין ובימי שלמה שמא בשביל הכבוד והשררה שהיה לישראל בימיו ומ"מ הרבה נתגיריו מאליהם על ידי בית דין הדיוטות והם שאמרו עליהם גרים גרורים והיו בית דין הגדול מחזיקין אותם בגרים מ"מ אלא שלא היו מקרבין אותם כל כך עד שיהיו רואים מה סופם ועל אלו אמרו קשין גרים לישראל כספחת ואף לימות המשיח אין מקבלין אותם בבית דין הגדול אלא אחר דקדוק גדול ובירר הכונה:

14. מרומי שדה מסכת עבודה זרה דף כד עמוד א

ת"ש ויקח יתרו. לא שהיה יתרו חשוד על רביעה, ותו הא באותו שעה גר היה ונאמן על הפסולין, אלא דבודאי לא הביא צאן ובקר ממדין, אלא לקח במדבר, וס"ד שלקח משכני המדבר:

15. תוספות מסכת עבודה זרה דף כד עמוד ב ד"ה יתרו לאחר

יתרו לאחר מתן תורה הוה - וא"ת א"כ צפורה אשת משה לא באה אלא לאחר מתן תורה ותיקשי על הא דאמרין בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף סב.) ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקדוש ברוך הוא על ידו וקחשיב פירש מן האשה ומאי קאמר הא לא היתה צפורה עמו וי"ל שהקב"ה נתן לב לפרוש מן האשה ולמ"ד קודם מתן תורה בא קשיא מה שאמר משה אל יתרו והודעתי את חוקי האלהים ואת תורותיו דהא עדיין לא ניתנה תורה ועוד קשיא מה שפי' רש"י בפרשת יתרו שלא היה לו למשה שהות לשפוט ישראל עד מחרת יום הכפורים ונראה דכל אותה פרשה ראשונה דיתרו נאמרה קודם מתן תורה אבל סוף הפרשה ודאי לא נאמרה עד לאחר מתן תורה אלא אגב שמספר ביאת חותנו מספר כל עניינו עד שחזר לארצו ואפילו למ"ד לאחר מתן תורה בא ק"ק למה נכתבה פרשה זו לכאן וצ"ל דלפי שספר בביאת עמלק שהרע לישראל ראשונה מספר נמי מעשה יתרו שהטיב לישראל ראשונה מעשה חשובה שנתן להם.

• מאמר: מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק

בסנהדרין (צט:): איתא "תמנע בת מלכים הואי דכתיב אלוף לוטן אלוף תמנע וכל אלוף מלכותא בלא תאגא היא בעיא לאיגיורי באתה אצל אברהם יצחק ויעקב ולא קבלוה הלכה והיתה פילגש לאלפז בן עשו אמרה מוטב תהא שפחה לאומה זו ולא תהא גבירה לאומה אחרת נפק מינה עמלק דצערינהו לישראל מאי טעמא דלא איבעי להו לרחקה. "ופרש"י (ד"ה לרחקה) [שלא היה להם לרחקה] "מתחת כנפי השכינה שהיה להם לגיירה." כלומר, שתמנע באתה לפני האבות להתגייר ולא רצו לקבלה לגיורת. והגמ' מוסיפה שמפני שלא קבלו אותה, יצא ממנה עמלק שבא לצער את ישראל. אך יש לשאול, למה לא גיירו אותה האבות. (ובאמת, הדקדוקי סופרים הביא גירסא שלא גרס ממאי טעמא ואילך.) ובמרגליות הים (שם) תירץ שהאבות ראו העמלקיות שבה מוטמן בתוכה, וכיון שראו תכונת עמלק בה לא קבלו אותה מאותו הטעם שאין מקבלים גרים מעמלק. ורואים מזה שהאבות לא קבלו גרים שהיו להם תכונת עמלק אף קודם מתן תורה וקודם שלחמו בישראל.

• ספר גבורות השם - פרק מב

ואין התנגדות לישראל מכל האומות רק עמלק שהוא אויב ושונא לישראל מתנגד לישראל, ולפיכך לא שמע יתרו שבא להתגייר ולהתחבר בישראל, רק מלחמת עמלק שהיו גוברים ישראל על עמלק ואז בא להתגייר ולהתחבר בישראל שאז הוסר האויב המתנגד ונשארו ישראל באחדותם במעלתם העליונה, למאן דאמר מתן תורה שמע ובא כי לא נראה שישמע מלחמת עמלק, כי אע"ג שסלק האויב הרע בשביל זה איך יתחברו בהם האומות אחרות כיון שישראל בעצמם הם ישראל אומה אחת והגר הוא מאומה אחרת, אבל עכשיו שישראל קבלו גם כן מעלה העליונה היא מעלת התורה גם כן הגרים אפשר להם לקבל התורה ולפיכך בא יתרו להתגייר, כי אפשר לכלול גם כן הגרים עם ישראל שמקבלים את התורה גם כן, ובזאת המעלה בא יתרו להתגייר ולהתחבר בישראל כי יש לישראל קבלת התורה שהגרים מקבלים גם כן. כך יש לפרש.

16. חדושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף כד עמוד ב

יעלה כתיב. פירוש וקרינן ויעלה שהכשירה הכתוב כאילו היה זכר.

17. תוספות מסכת עבודה זרה דף כד עמוד ב ד"ה פרה וחמור

פרה וחמור בת שלש שנים ודאי לכהן - פי' דקודם שלש ודאי לא ילדה ויש לתמוה דהא מעשה בכל יום דפרה בת שתי שנים יולדת וי"ל דודאי עתה נשתנה העת מכמו שהיה בדורות הראשונים כמו בעינוניתא דוראדא דאמרי' פרק אלו טרפות (חולין דף מז. ושם) כל חיויא ברייתא הכי אית להו אלא גוייתא לית להו ועתה היא בכל הבהמות שלנו.

- **הגהות יעבץ מסכת עבודה זרה דף כד עמוד ב**
תד"ה פרה. עתה נשתנה כו'. נ"ב **וזה חידוש ושינוי למעליותא** היפך ממה שמצינו דורות הראשונים היו מולידים בני ח' כדאיתא בפ' בן סורר [סט ב]:

- **שו"ת הרשב"א (ח"א סי' צ"ח)**
שאלת בהמה שנמצאת יתרת אבר באותן אברים שהיא נטרפת בהן ובמקום שנטרפת בו. ונתברר שעברו עליה שנים עשר חודש. מי נימא כיון שעברו עליה י"ב חודש בודאי אינה נטרפת ונכשירנה דטריפה אינה חיה שנים עשר חודש...

תשובה: אם ראית ושמעת מי שמיקל ומכשיר ביתרת או בכל מה שמנו חכמים מכלל הטרפיות אל תשמע לו ולא תאבה אליו ולא תהיה כזאת בישראל. וכל מי שמכשיר זה נראה בעיני כמוציא לעז על דברי חכמים... ומכל מקום כל אותן שמנו חכמים במשנתנו בסג"ר ושב שמעתתא ומה שמנו חכמים מכללן אי אפשר להם בשום צד לבא לידי היתר לעולם...

ואם תשיב ומה נעשה וכבר ראינו בעינינו יתרת ברגל ששהתה שנים עשר חודש. זו היא שאמר רבי יהושע בן לוי לרבי יוסי בן נהוראי על דא את סמך כלומר אי אפשר. וכאילו אתה מעיד על שאי אפשר שראית אותו בעיניך. או סבה אחרת יש. וכן בכאן אנו שואלין אותו שמעיד מאין אתה יודע ששהתה זו. שמא שכחת או שמא טעית או שמא נתחלף לך בזמן או שמא נתחלפה לך בהמה זו באחרת. שאי אפשר להעיד שתהא בהמה זו בין עיניו כל שנים עשר חודש...

- **רמב"ם (שחיטה פ"י ה"ג)**
וכן אלו שמנו ואמרו שהן טריפה אף על פי שיראה בדרכי הרפואה שבידינו שמקצתן אינן ממיתין ואפשר שתחיה מהן אין לך אלא מה שמנו חכמים.

- **בחזו"א (יו"ד ס' ה' ג')**
דבאמת נראה דברא הקב"ה רפואות אף לטריפות... אלא שלא נתגלו בכל דור ודור ובכל מקום ומקום... ונמסר לחכמים לקבוע הטרפיות ע"פ רוח קדשם שהופיע עליהם, והנה היה צריך להקבע בב' האלפים תורה כדאמר ע"ז ט, דיני הטרפיות לדורות... ואין לנו תורה חדשה אחריהם, והיו קביעות הטרפיות כפי השגחתו ית' בזמן ההוא, ואותן המחלות שהיו פרונוקא דמלאכא דמותא בזמן ההוא, שלא נתן הקב"ה לברואיו או רפואת תעלה להן, המה הטרפיות שאסרתן התורה בין בזמן ההוא, ובין בזמן של הדורות הבאים, שמסר הקב"ה את משפטי התורה שלהן לחכמי הדורות ההם, ואפשר עוד שלא בהתגלות סמי הרפואה ואופניהם לבד נשתנו בזמננו אלא גם בשינוי הגופים החיים... וזה לשון הרמב"ם... ודבריו ז"ל סתומים, שכנראה הוא מקיים אמיתות דברי הרופאים, וא"כ איך נתיישבו דברי חכמים אשר המה כמסמרות נטועים לעד, אבל למש"כ ניחא.

18. חדושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף כד עמוד ב
ואמרו שירה. פירוש בלשון הקודש ממש, וזהו שנחלקו מאי אמרו, ומאי שלא מנו זה במשנת אבות עם שאר נסים שנבראו בערב שבת, לפי שכבר הזכירו פי האתון שנזכר בפירוש בתורה והוא אב לכל כיוצא בו.

19. בן יהוידע על עבודה זרה דף כד/ב
וישרנה הפרות אמר ר' יוחנן שאמרו שירה. מקשים בשם הריטב"א ז"ל אמאי לא חשיב זה בהדי עשרה דברים שנבראו בין השמשות בערב שבת, [1] ותירץ כבר מנה פי האתון והוא אב לכולן ע"כ. ונראה כונתו דאותו כח שנברא בשביל האתון דבלעם שדברה בו, הוא עצמו חנה על פי הפרות ודברו בו שירה. ואנא עבדא נ"ל בס"ד דלעולם גם לפי הפרות נברא כח בפני עצמו, אך [2] לא מנו אותו עם עשרה דברים, כי מזה יצאה רעה לישראל גדולה מאד דכתיב בארון [שמואל א' ו' י"ט] ויך בעם שבעים איש חמשים אלף, ואמרו רז"ל [סוטה ל"ה ע"ב] שמתו חמשים אלף איש שכל אחד מהם היה שקול כשבעים איש. עוד אמרו רז"ל [בראשית רבה נ"ד ד'] אמר הקב"ה אלו תרנגולתו של אחד מכם אבדה היה מחזר עליה כמה פתחים, וארוני בשדה

פלשתים שבעה חדשים ואין אתם משגיחים בו, אני משגיח עליו, שנאמר [תהלים צ"ח א'] הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו, הדא הוא דכתיב וישרנה הפרות בדרך, מהלכות בישרות, הפכו פניהם כלפי ארון ואמרו שירה וכו', לפי זה נראה כי מן שירה של הפרות יצא קטרוג גדול על ישראל, עד שנתגלגל דבר זה שנהרגו מישראל חמשים אלף איש, שכל אחד שקול כשבעים איש, יען דאפילו הפרות שהם בהמות כבדו את הארון לומר שירה לכבודו והגידו השבחים שלו כמפורש בשירתם, וישראל לא כבדו את הארון שהיה מונח שבעה חדשים בפלשתים ולא השגיחו עליו, ולא עוד אלא בראותם אותו לא השתחוו לו כראוי בכבוד, ולא עוד אלא שפתחו וראו מה שיש בתוכו, ובודאי נתרבה הקטרוג הזה, שהכה בהם מכה רבה, מחמת הכבוד שכבדו הפרות את הארון בשירה שלהם:

[3] ועוד נ"ל בס"ד, זו השירה ששרו הפרות אין זה חידוש, דהא איכא בפרקי שירה מכל החיות ובהמות ועופות שאומרים שירה, ופירש רבינו האר"י ז"ל, הכונה שיש מלאך ממונה על כל דבר ודבר וכל מין ומין, והוא האומר שירה בכל יום, וכן כאן המלאך הממונה על מין הפרות חנה בפיהם והוא היה אומר השירה, ונראין הדברים יוצאים מפיהם, ואינם אלא מן המלאך, וכמו ענין המגיד של מרן הקדוש ז"ל, אך דברים שדברה האתון שהם אינם דברי שירה, כי אם דברים של וכוח לבלעם, קבלו רז"ל דנברא כח הדיבור מששת ימי בראשית לאותה אתון ודברה בו:

20. תוספות מסכת עבודה זרה דף כד עמוד ב ד"ה מזמורא יתמא

מזמורא יתמא – [1] פ"ה שלא הזכיר שם האומר וקשה דהא כמה מזמורים יש כיוצא בו מזמור לתודה (תהלים ק) מזמור שיר ליום השבת (שם צב) שלא הזכיר שם האומר [2] ונראה לפרש שקרא לו יתמא משום שלא הזכיר על מה נאמר כמו מזמור לתודה שמפרש שנעשה לאמרו על התודה וכן מזמור שיר ליום השבת ואף על פי שיש יושב בסתר עליון (שם צא) אשרי האיש (שם א) ה' מלך גאות לבש (שם צג) שלא הזכיר על מה נעשו מ"מ אין כתוב בהן מזמור.

21. בן יהוידע על עבודה זרה דף כד/ב

שם רני רני השטה. נ"ל בס"ד כפל הלשון רני רני כלומר שירון הארון שתי רננות, [1] אחת בשביל לוחות ראשונות, כי איכא מאן דאמר דסבירא ליה לוחות ושברי לוחות מונחים בארון, [2] או רני רני פעמים על תורה שבכתב ועל תורה שבעל פה הרמוזה בה...

22. בן יהוידע על עבודה זרה דף כד/ב

כמאן קרו פרסאי לספרא דביר. נ"ל בס"ד נחתו חז"ל למצוא למילה פרסית רמז בלשון הקדש, מפני שהם מצאו במלת דביר רמז נאה על התורה שיש בה ד' חלקים, והאדם צריך רבי בארבעה חלקים פרד"ס, וזהו דביר ד' רבי, לכך רצו לעשות סמך ודמיון למלה זו בלשון המקרא, וכן הענין בדשתנא ראו רמז נכון שהוא ד' שת נא, ר"ל דם שותת עתה ודו"ק:

ספר אז ישיר- בין המצרים |מאמר: 'אוהבין את הממון' – סיבת החורבן וגלות אדום]

משמעות הצבע של הפרה האדומה

ולפי מה שנתבאר שהצבע האדום מסמל את החומריות והגשמיות בצורתה הבסיסית, ומטעם זה מכונה עשו בשם 'אדום', יש להקשות מדוע לתהליך הטהרה אנו נדרשים לקחת פרה אדומה, פרה שצבעה מסמל את החיבור לחומר, ולא נצטוונו לקחת פרה לבנה וכדומה, פרה שצבעה מסמל טהרה וניתוק מן העולם הגשמי.

כמו כן יש להבין, מה המסר והלימוד שבחיפוש אחרי פרה נדירה זו שצבעה אדום רק בכדי לשרוף אותה ולהשתמש באפרה, ובוודאי יש מסר הן בצבע הפרה, הקשור לעשו הוא אדום, והן בפעולת השריפה.

ובספר 'מעין בית השואבה' להגר"ש שוואב (פרשת חוקת) ביאר ענין זה, ובתחילת דבריו הניח יסוד גדול בטבע האדם, וז"ל:

הנה דרך בני אדם להביט על ענינים הגשמיים כעיקר חיותם, והרוחניות טפילה לגבי צרכי העולם הזה, וזאת פעולתו של היצר הרע הרודף אחר תענוגי העולם הגשמיים, והיא השורש של עבודה זרה, שהעובדים לה מאמינים בכחות רוחניים, אלא שחושבים שצריכים להלבישם בדברים גשמיים, כיון שעיקר חייהם הוא בעולם הגשמי. ולכן סדר העולם שמיתת האדם עושה רושם על אותם שנשארו בחיים, החושבים שבהעדר חיות הגוף בטל האדם, כיון שלדעתם הרי כח החיוני זהו כל האדם.

כלומר, טבע האדם לראות את המציאות הגשמית כעיקר, ואת הקיום הרוחני כטפל, ומטעם זה ביקש האדם מראשית דרכו להלביש את המציאות הרוחנית בלבוש גשמי, כדי שיוכל להשיג את הדבר בחושיו הגשמיים. טבע זה הוא המושך את האדם לעבודה זרה, ואת הטבע הזה מפעיל היצר הרע כדי למשוך את האדם לעסוק ולהשקיע את עצמו בתענוגי העולם הגשמיים. כמו כן זה הגורם לאדם לחוש טלטלה וסערה בשעת פטירת אדם מן העולם, כי בעיני האנשים החיים, המוות הוא סוף לעיקר מהות האדם.

והוסיף הגר"ש לבאר ע"פ זה את ענין טהרת הפרה האדומה, וז"ל:

ומפירושו של מרן רש"ר הירש זצוק"ל בפרשת חוקת למדתי, שהענין הנ"ל הוא גם המקור לטומאת המת, שכשהגוף הגשמי מת, אזי נחשב בדעת החי שכבר בטל מציאות כל האדם, ושוכח שאין הגוף כי אם עטיפה ולבוש להנשמה אשר בקרבו, שהיא חלק אלקי ממעל ודבר נצחי, ורק החיצוניות בלתי, ולא עצם האדם, עיין שם פירושו הנפלא. ועל כן בא הציווי ליקח פרה אדומה - שהיא דוגמא של התגברות החיים הגשמיים - ולשורפה לאפר, כדי לבטל את כח הטומאה העושה את הגשמיות לעיקר, ולערב את האפר עם מים חיים, סמל לחיי האדם בעוה"ז הדומה למים חיים בכלי חרס, ובהזאתו על הטמא מלמדו להועיל להבדיל בין העיקר האמיתי - כלומר הרוחני - לבין הטפל הגשמי, וזאת היא טהרתו.

כלומר, הרש"ר הירש פירש, שטומאת מת משקפת את החשיבה המקובלת של האדם, שהמוות הוא סוף מציאות האדם, ובאמת צורת חשיבה זו יסודה בראיית העולם הגשמי והגוף כעיקריים, והעולם הרוחני והנשמה כטפלים, וע"כ תהליך הטהרה נעשה על ידי לקיחת פרה אדומה, המסמלת את החיים הגשמיים, ושריפתה המסמלת את ביטול החשיבות של החיים הגשמיים לעומת הרוחניים. הזאת מי אפר הפרה האדומה מסמלת לטמא, כי העיקר הוא החיים הרוחניים, חיי הנצח, ומן הראוי שידע שתכלית העולם הגשמי לשמש ולסייע לחיי הרוח.